

Dalby S:4

Fornlämning RAÄ Dalby 40:1/Lämningsnr L1988:815
Dalby, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2019
Linda Billström

Titel: Dalby S:4

Författare: Linda Billström

Kulturmiljörapport: 2020:4

Omslagsbild: Trafikorsningen sedd från norr

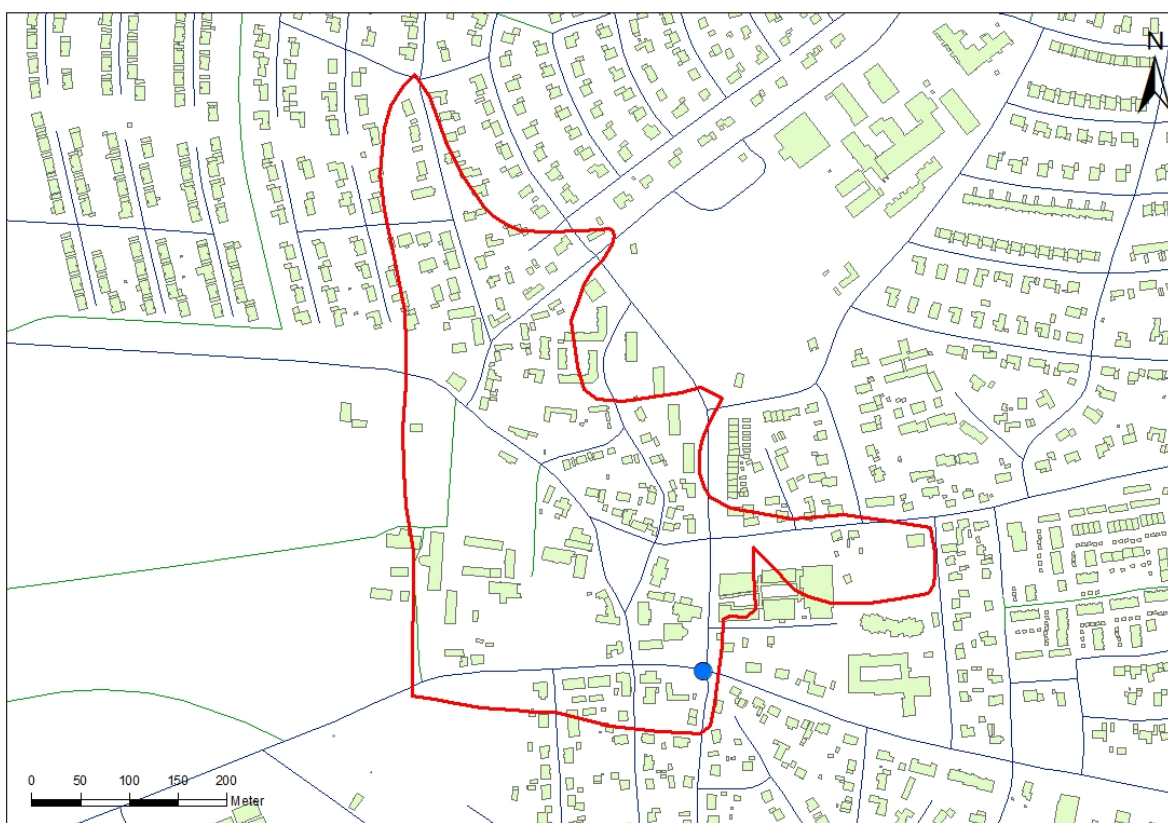
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	5
Genomförande och resultat	5
Kulturlagerstatus.....	7
Förslag på fortsatta åtgärder	7
Administrativa och tekniska uppgifter	8
Referenser.....	9
Bilagor	10
Bilaga 1, sektionsritning.....	10

Sammanfattning

- Med anledning av ombyggnation av trafik Korsningen Veberödsvägen/Genarpsvägen i Dalby, fastighet Dalby S:4, genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning enligt beslut från Länsstyrelsen i Skåne (Lst dnr 431-12752-2019, Kulturens projektnr A_2019_0060).
- I ansökan till Länsstyrelsen angavs att Lunds kommun skulle höja upp trafik Korsningen, bredda gångytorna och smalna av körvägen in till korsningen. Signalanläggningen var gammal och ur funktion, denna skulle ersättas med en upphöjning av korsningen.
- Enligt en geometrisk karta från år 1719 över Dalby, låg tre historiska gårdslägen delvis inom aktuellt undersökningsområde.
- Vid schaktstart visade det sig att de planerade åtgärderna hade ändrats, utan att Länsstyrelsen eller Kulturen hade informerats om detta. Istället för att bryta upp all asfalt i korsningen, skulle endast asfalten längs med trottoarkanterna och tvärs över vägbanorna fräsas upp till en bredd av ca 1,00 m och plockas bort. Spygatter skulle installeras istället för de planerade ordinarie dagvattenbrunnarna, vilka hade krävt ett större schaktdjup.
- Vid schaktning framkom endast sentida rörledningar och påförda massor i form av bärlager och fyllnadsmassor. Inga intakta medeltida kulturlager påträffades, varför det togs beslut att avbryta den arkeologiska närvaron när ungefär hälften av schakten var grävda.
- Efter avslutad schaktning kontaktades ombudet för en muntlig avstämning.

Figur 1. Karta över fornlämningen Dalby historiska bytomt, undersökningsområdet är markerat med en blå prick.

Inledning

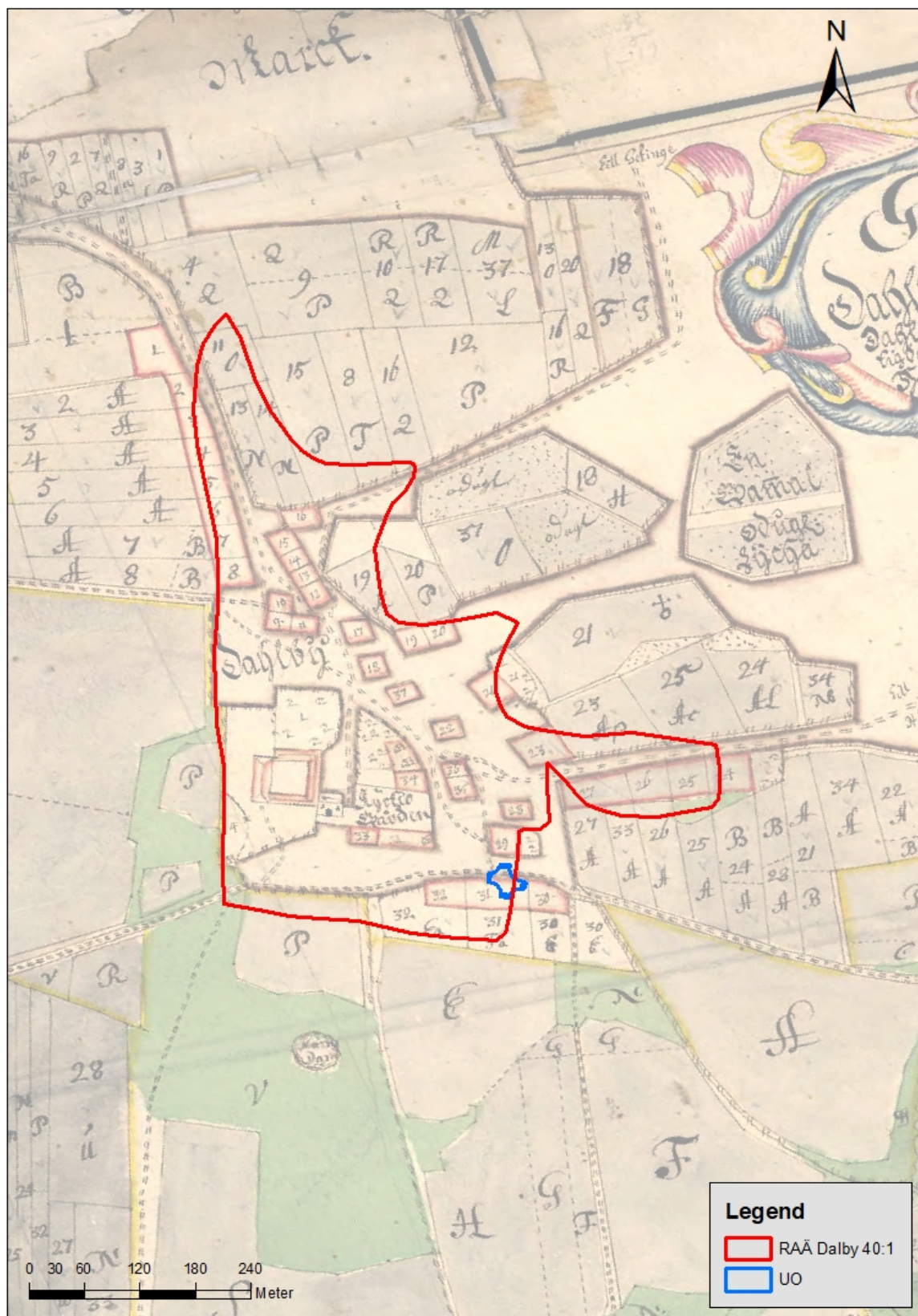
Med anledning av ombyggnation av trafik Korsningen Veberödsvägen/Genarpsvägen i Dalby, fastighet Dalby S:4, genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning enligt beslut från Länsstyrelsen i Skåne (Lst dnr 431-12752-2019, Kulturens projektnr A_2019_0060).

I ansökan till Länsstyrelsen angavs att Lunds kommun skulle bredda gångytorna och smalna av körvägen in till korsningen. Signalanläggningen var gammal och ur funktion, denna skulle ersättas med en upphöjning av korsningen. Enligt ursprungsplanerna skulle hela korsningen schaktas av, ned till 1,00 m djup och totalt 1 036 m² asfalt rivas. Vid fältstart visade det sig att planerna hade ändrats, utan att vare sig Länsstyrelsen eller Kulturens personal hade informerats. Den utlagda asfalten i korsningen hade tidigare konstaterats vara klass 3, det vill säga giftig. Som ett resultat av detta måste asfalten transporteras till Sysav i Malmö och inte till den ordinarie platsen på Gastelyckan i Lund. Därför skulle endast en ca 1,00 m bred remsa asfalt fräsas upp längs med trottoarerna och tvärs över vägbanorna i korsningen i syfte att gräva ned spygatter och avloppsrör för dagvatten. Enligt ursprunglig planering skulle dagvattenbrunnarna ha grävts ned till ett djup av 1,50–2,00 m, men detta ändrades till spygatter, vilka kräver ett blygsammare schaktdjup.

Fornlämningsmiljö

Under senare delen av 1000-talet var Dalby ett viktigt administrativt centrum för statsmakten och kyrkan. Dalby kyrka, kloster och kungsgård etablerades redan under 1000-talet. Enligt Erik Cinthio började troligen Sven Estridsen att bygga stenkyrkan i samband med att han placerade Egino som biskop i Dalby år 1060 (Cinthio 1989:22 ff). Delar av kungsgården, vilken var belägen väster om kyrkan, blev troligen byggd ungefär samtidigt som kyrkan (Cinthio 1983:91 f). De munkar som verkade i Dalby under 1000-talet, tillhörde troligen benediktinerorden. Klostret reformerades vid början av 1100-talet och lőd därefter under S:t Augustinius regler, liksom bröderna vid domkyrkan i Lund gjorde. Hela sockenkyrkan, den mellersta delen av klosterkyrkan samt två tredjedelar av byn brann ned vid en våldsam brand år 1388. Enligt uppgift kom även klostret att lida skada vid Karl Knutssons härjningar år 1452. Kristian I bestämde sig år 1530 för att sekularisera klostret och tillsatte Anders Bille som förste länsherre (Cinthio 1983, 1989).

Från Dalby klostres intäktsbok från år 1530 framgår att det i Dalby vid denna tid fanns 38 gårdar (Ericsson & Guldåker 2015:4). Enligt en geometrisk karta över Dalby från år 1719, låg det något färre gårdar i byn i början av 1700-talet. Tre av dessa historiska gårdslägen låg delvis inom aktuellt undersökningsområde, vilket även berör delar av bygatan i den historiska byn. Den aktuella trafikforsningen ligger på samma plats som den äldre färdvägen mellan Veberöd och Malmö (fig. 2).

Figur 2. Geometrisk kartan från år 1719 med undersökningsområdet (UO) markerat med blå linje och fornlämningen markerad med röd linje.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Ett flertal arkeologiska undersökningar har under åren genomförts i Dalby, varav en stor andel har kommit att beröra kyrkan och klosterområdet, men även en del profana lämningar har undersökts. År 1981-82 genomfördes en större undersökning öster om kyrkan, där det blottades syllstenar och andra lämningar efter minst två byggnader, vilka daterades till 1500-1600-tal. Båda byggnaderna kan ha varit sammanbyggda med den östra klosterlängan. I kv Klockaren norr om kyrkan har medeltida källare byggda av natursten påträffats. I samband med ombyggnation av Skjutsstallarna i Dalby sänktes golvnivåer, grävdes för dränering, ledningsdragningar och nybyggnation av en mur. Intakta medeltida kulturlager påträffades från 0,50 m djup ned till schaktbotten på 0,80 m djup. Bland annat påträffades ett brandlager och en stenläggning, vilket tyder på att en äldre gård legat på platsen (Karlsson 2005). År 2015 genomfördes en arkeologisk förundersökning i kv Banken 6. Vid förundersökningen framkom bland annat odlingslager, syllstensrader och en stenläggning. Endast en keramikskärva av typen yngre rödgods påträffades (Ericsson & Guldåker 2015).

Genomförande och resultat

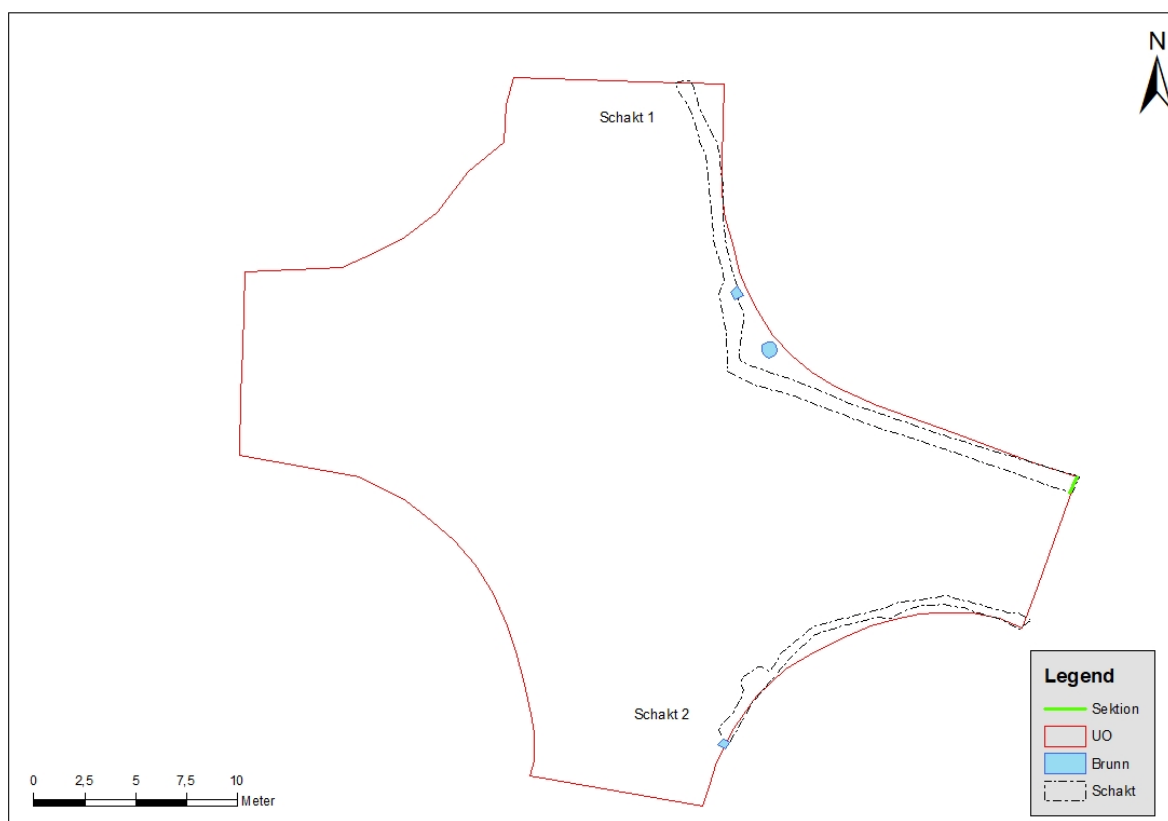
Arbetet med att höja upp trafik Korsningen, bredda gångbanorna och smala av körbanan inleddes med att skära upp asfalten längs med alla trottoarkanter i korsningen samt inom de ytor där befintliga övergångsställen fanns. Då det hade uppdagats att asfalten som låg på platsen tillhörde kategori 3, det vill säga var giftig, måste all upptagen asfalt transporteras till Sysav i Malmö. Detta kom att försena arbetet. Arbetet kom att ytterligare försenas på grund av att det saknades utsatta fixpunkter, vilket innebar att schaktningsarbetet inte kunde påbörjas innan dessa blivit utsatta av inmätare från kommunen.

Det första schaktet grävdes med start invid trottoarkanten längs Allégatans/Genarpsvägens östra sida och vek sedan av mot öster (schakt 1). I schaktets östligaste del framkom enstaka större naturstenar, med en genomsnittlig diameter av 0,40 m, på ett djup av 0,40–0,80 m under nutida marknivå. Vidare påträffades mindre naturstenar, med en genomsnittlig diameter av 0,15 m (bilaga 1). Stenarna tolkades vara rester efter gatubeläggning från en äldre gata eller möjligen syllstenar från Gård 31, som enligt den geometriska kartan av år 1719 har legat på platsen (fig. 2). Dock var stenarna ej in situ utan låg i fyllnads- och bärlager till den nutida gatan. I schaktet framkom dessutom moderna fyllnadsmassor vilka härrör från tidigare ledningsdragningar samt el-, fjärrvärme- och fiberledningar. Schakt 1 var ca 33 m långt, ca 0,75 m brett och ca 0,90 m djupt (fig. 4).

Figur 3. Översiktsbild från norr. Arbetet med att sätta ut fixpunkter har påbörjats. I bakgrunden syns hur mycket topografin sluttar mot söder.

Schaktningen fortsatte invid den södra trottoarkanten längs med Veberödsvägen i arbetsområdets östligaste del (schakt 2) och schaktet svängde av mot söder. Detta schakt var ca 18 m långt, 0,40 m brett och ca 0,90 m djupt. Det konstaterades att den översta delen i båda schakten utgjordes av asfalt, ca 0,12 m tjock. Härunder låg ett bärlager bestående av grov makadam och gråsvart grov grus, ca 0,10 m tjockt. Ytterligare bärlager med en mäktighet av ca 0,30 m framkom härunder. Under detta framkom utfyllnadsmassor i form av brun lera samt ställvis grå lera. I dessa fyllnadsmassor förekom inga andra komponenter. Lerlagret var minst 0,40 m tjockt och moränen påträffades inte i något schakt. Leran tolkades vara utlagd i syfte att fungera som utfyllnad och bärlager till gatan. Det är dock oklart när dessa utjämningsmassor lagts ut, men med tanke på att den naturliga topografin sluttar mot söder och sydväst och att trafik Korsningen ligger på samma plats som äldre färdvägar genom den historiska byn, har man troligen fyllt ut och jämnat till området under en längre tid.

Figur 4. Aktuellt undersökningsområde och de schakt som mättes in. Figuren visar även placeringen av tre dagvattenbrunnar till vilka nya vattenrör kopplades.

Beslut togs att avsluta den arkeologiska närvaron i förtid, då det efter schaktning av hälften de planerade rörschakten inte hade framkommit några intakta kulturlager. Uppdragsgivaren informerades om att de dock hade anmälningsplikt och att Kulturens personal kontaktade dem senare för en muntlig avstämning när schaktningsarbetena hade avslutats.

Kulturlagerstatus

Inga intakta medeltida kulturlager påträffades.

Förslag på fortsatta åtgärder

Arbetet avslutat, inga fortsatta åtgärder krävs.

Administrativa och tekniska uppgifter

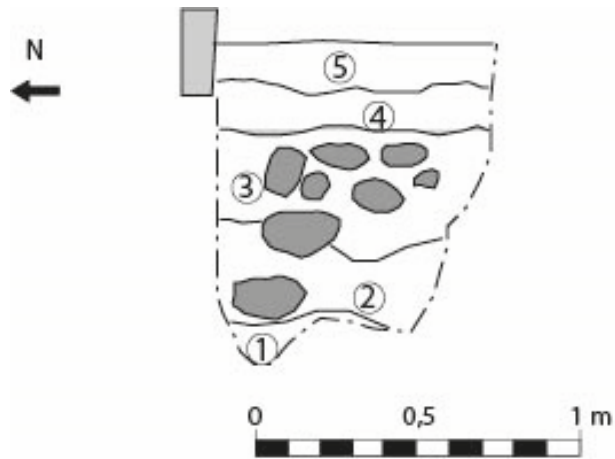
Länsstyrelsens dnr	431-12752-2019
Fornlämningsnr	RAÄ Dalby 40:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:815
Kulturens projektnr	A_2019_0060
Trakt/kvarter/fastighet	Dalby S:4
Socken	Dalby
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Upphöjning av trafik Korsning
Uppdragsgivare	Lunds kommun
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Linda Billström
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2019-10-08–2019-10-11
Fälttid, arkeolog, tim	16 h
Fälttid, maskin, tim	-
Yta, m ²	30 m ²
Kubik, m ³	25,5 m ³
Schaktmeter, m	50 m
Fyndmaterial	-
Ritning, dokumentation	1 st A3 ritfilm: 1 sektionsritningar skala 1:20. Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	29 digitala fotografier
Analyser	
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Dalby S:4

Referenser

- Cinthio, E. 1983. Dalby Kungsgård: medeltidsarkeologin som historisk vetenskap. Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens årsbok 1983. Stockholm.
- Cinthio, E. 1989. *Benediktiner, augustiner och korherrar*. Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88. Lund.
- Ericsson, G. & Guldåker, A. 2015. Kv Banken 6, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. *Kulturmiljörapport* 2015:32.
- Karlsson, M. 2005. Kv Gästis 1, Dalby medeltida bytomt, RAÄ 40, Dalby socken. Arkeologisk förundersökning 2000. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 161.

Bilagor

Bilaga 1, sektionsritning

Sektion mot öster, schakt 1.

Lagerbeskrivning

1. Brun, smetig och fuktig lera. Inga komponenter. Lagret tolkas som utfyllnadslager.
2. Grå, smetig och fuktig lera. Inga komponenter. Lagret tolkas som utfyllnadslager.
3. Mörkt gulbrun grovt grus med inblandning av lera. Förekomst av naturstenar vilka tolkas som rester efter en äldre gatubeläggning. Lagret har fungerat som bärlager till den moderna gatubeläggningen.
4. Gråsvart bärlager med grus, makadam och sand. Fuktigt.
5. Asfalt.

2020

- 2020:1 Kv Kulturen 18, fornlämning Lund 73:1, Lund stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. Linnea Lidh.
- 2020:2 Kv Kråkelyckan 3, fornlämning Lund 73:1, Lund stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. Linnea Lidh.
- 2020:3 Kv Sankt Laurentius 1, RAÄ Lund 73:1, Lämningsnummer L1988:5459, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:4 Dalby S:4. Fornlämning RAÄ Dalby 40:1/Lämningsnr L1988:815, Dalby, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström